

*О.С. Шніпко, канд. екон. наук, доц.,
Український союз промисловців та підприємців України*

ТАКТИЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ: КОНЦЕПЦІЯ ДІАГНОСТИКИ ПРИХОВАНИХ РЕЗЕРВІВ

Постановка проблеми. Наукова та методологічна обґрунтованість, яка передбачає використання передових наукових досягнень й набутого вітчизняного та зарубіжного досвіду системних досліджень проблеми економічної безпеки, а також чітке дотримання визначеної методології, є чи не найважливішою вимогою до алгоритму діагностики спроможності мезоекономічних систем чинити опір зовнішнім та внутрішнім загрозам. Однак на сьогодні не існує надійних методик первинного аналізу вихідного стану мезоекономічних систем, що значно ускладнює здійснення стратегічного і тактичного планування заходів щодо протидії загрозам їхньої безпеки.

Метою статті є формування концептуальних засад діагностики спроможності регіональних економічних систем протидіяти тактичним загрозам безпеки, спрямованої на виявлення резервів підвищення благополуччя національної економіки на мезорівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Забезпечення соціального та економічного благополуччя як держави, так і її окремо взятого регіону визначається рівнем їхньої захищеності від руйнівного впливу різноманітних загроз, різні аспекти яких досліджено в роботах вітчизняних науковців: багатокритеріальна класифікація загроз здійснена М. Єрмошенком [1], методика комплексної діагностики здатності протидіяти загрозам розроблена Т. Клебановою [3]. О. Стрижак [5], В. Косевцов та І. Бінько [2] сформулювали теоретичні засади розробки державних програм стабілізації вітчизняної економіки. Методологічні принципи обробки економічної інформації, аналізу та підрахунку резервів розроблено Г. Савицькою [4].

Виклад основного матеріалу. У відповідності із визначенням, наведеним в Енциклопедії економічної безпеки [6, с. 362-363], до задач системи безпеки суб'єкта економіки (економічна система будь-кого рівня ієрархії також може розглядатися як суб'єкт економіки) належить здобуття необхідної інформації для найбільш оптимального вироблення управлінських рішень з питань стратегії й тактики економічної діяльності. Безпечний стан економічних систем та шляхи його досягнення моделюються за результатами попереднього, здебільшого ретроспективного, функціонального аналізу, спрямованого на виявлення функціональних і кореляційних зв'язків мезоекономічних систем: між собою, між собою та зовнішнім середовищем, між внутрішніми і зовнішніми чинниками, що забезпечують відповідний стан спроможності чинити опір загрозам. Адже політика у сфері національної безпеки України буде виваженою і відповідатиме інтересам людини,

суспільства і держави, як зазначають В. Косевцов та І. Бінько [2, с. 7], лише тоді, коли в єдиній системі здійснюватимуться моніторинг, ідентифікація, виявлення джерел і причин загроз національним інтересам України, негайно розроблятимуться стратегія і тактика щодо їх нейтралізації. Різні автори застосовують різні критерії до класифікації загроз, зокрема М. Єрмошенко [1, с. 102-103] кваліфікує загрози як внутрішні та зовнішні, існуючі та можливі чи стратегічні загрози 1-го рівня та тактичні загрози 2-го рівня. Загрози другого рівня (тактичні) М. Єрмошенко поділяє на зовнішні та внутрішні. На його думку, до внутрішніх загроз національним фінансовим інтересам належать:

- недосконалість і незавершеність законодавства у фінансово-кредитній сфері та її ринкової інфраструктури, в тому числі неповноцінність і нерозвиненість фондового і страхового ринків, банківської системи, довірчого управління майном, неефективність податкової системи, масове ухилення від сплати податків, недосконалість бюджетної системи, низький рівень бюджетної дисципліни, надмірний рівень державних витрат і дефіциту Державного бюджету, зростання внутрішнього боргу країни, що спричиняє нестачу фінансових ресурсів для відновлення економіки та забезпечення її зростання;
- неефективність системи залучення інвестицій до національної економіки і звідси – низький рівень інвестиційної діяльності;
- нерозвиненість банківської системи та практична відсутність страхування кредитів і депозитів, що спричинює зростання обсягів та поширення позабанківського обігу готівки;
- зростання і поширення тіньової економіки, нелегальний відтік валютних, у тому числі тіньових, коштів за кордон;
- штучність курсу національної грошової одиниці, відсутність достатнього золотовалютного запасу і алмазного фонду держави;
- платіжна криза та “вимивання” оборотних коштів підприємств, наявність хронічної заборгованості по заробітній платі, пенсіях, інших соціальних виплатах, спричинених високим рівнем інфляції та невпинним його зростанням.

Зовнішні тактичні загрози (другого рівня) містять:

- хронічні від’ємне зовнішньоторговельне сальдо і дефіцит платіжного балансу країни;
- зростання зовнішнього боргу;
- залежність створення і реформування фінансово-кредитної сфери від отримання іноземних кредитів і втручання в цей процес міжнародних фінансових організацій;
- зростаюча залежність вітчизняного фондового ринку від світового.

Основною причиною погіршення благополучного стану функціонування та розвитку економічних систем є порушення їх пропорційності – оптимальних структурних співвідношень чи пріоритетності зв’язків між ними. Основна пропорція макроекономічного зростання, яка є важливим індикатором безпечного розвитку економічної системи, полягає у випереджанні темпів зростання галузей, що виробляють нематеріальні блага, порівняно із виробництвом матеріальних благ.

Пропорційність поліструктурних моделей найточніше може бути формалізована при допомозі багатокомпонентних регресійних рівнянь, оскільки у такий спосіб можливо встановити суттєвість впливу кожного із керованих факторів на остаточний незалежний змінний показник. Для регіональних економічних систем індикатором наявності макроекономічної пропорції безпечного розвитку виступають розраховані лінійні коефіцієнти при незалежних інструментальних змінних. Дієвість розрахункової частини побудови моделі пропорційності безпеки діяльності регіонів напряду залежить від коректності результатів відбору істотних складових здатності економічних систем чинити опір загрозам.

Розрахунок співвідношень регіональних можливостей забезпечення тактичної безпеки виконується на підставі даних міністерства статистики України про показники соціально-економічного становища держави у 2000-2004 роках. Тактичним індикатором макроекономічних структурних змін в Україні є галузева структура валової доданої вартості, яка визначається як різниця між валовим випуском і валовими витратами на товари, матеріальні та нематеріальні послуги, використані інституційними одиницями національної економіки для виробничих потреб [3]. Для уточнення чинників динаміки валової доданої вартості доцільним є розгляд впливу усіх складових механізму господарського циклу, що містить кілька стадій (відповідно до групування галузей за первинним, вторинним і третинним секторами економіки та закономірного еволюційного переходу від первинної обробки сільськогосподарських продуктів та добувної промисловості до індустріального, а згодом і постіндустріального суспільства), тобто дослідження інтенсивності потоків джерел багатства від сільського господарства до промисловості і, нарешті, до сфери послуг. Якісний набір незалежних змінних розрахункових моделей пропорцій тактичної безпеки регіональних економічних систем було сформовано на підставі значень коефіцієнтів їхньої кореляції із динамікою змін тактичного індикатора.

Для забезпечення точності розрахункових моделей кількість незалежних змінних не повинна бути більшою восьми. Однак з метою уточнення можливостей ефективного розвитку мезоекономічних систем, зокрема кількісних параметрів пропорційності їх зростання за рахунок змін їх галузевої структури, є доцільною побудова ущільнених лінійних рівнянь, які встановлюють співвідношення між виробничими чинниками зростання обсягів створеної валової доданої вартості.

Побудові регресійних моделей пропорцій тактичної безпеки передувала попередня кластеризація регіонів за рівнем їхньої вразливості щодо основних семи типів загроз дестабілізації їхньої економічної системи. Методика виконання підготовчо-діагностичного етапу та відбір змістовних критеріїв були виконані на основі алгоритму, розробленого Т.С. Клебановою [3, с. 41-59], з адаптацією його до вищесформульованих завдань дослідження тактичних безпечних пропорцій.

Оскільки різним за економічним розвитком регіонам може бути властива подібність галузевої структури внаслідок подібності їх природно-територіальних особливостей, цілком можлива подібність якісного складу

незалежних змінних обчислених пропорційних рівнянь, а тому доцільним буде порівняння обчислених коефіцієнтів з метою визначення пріоритетності структурних перетворень регіональних економічних систем з метою підвищення рівня їхньої тактичної безпеки.

У таблиці 1 вміщено перелік факторів посилення захищеності регіональних економічних систем від негативного впливу тактичних загроз, наведено буквені позначення кожного із незалежних факторів, які було застосовано для виконання обчислень кількісних параметрів пропорційних рівнянь, а також подано середні значення коефіцієнтів, одержаних в результаті обчислень моделей. Крім того, таблиця містить інформацію про частоту використання кожного з факторів у поширених та скорочених формулах пропорцій тактичної безпеки, яка розкриває наявність резервів підвищення здатності регіонів протидіяти загрозі скорочення обсягів валової доданої вартості у розрахунку на 1 особу.

Первинний сектор економіки у даному дослідженні представлений трьома тваринницькими галузями сільського господарства (виробництва м'яса, молока та яєць) і трьома галузями, що можуть бути віднесеними до добувних (вилов риби та добування морепродуктів, заготівля ліквідної деревини та обсяг продукції, робіт, послуг лісового господарства).

Таблиця 1

Кількісні параметри пропорцій підвищення захищеності регіонів від тактичних загроз економічної безпеки та резервів її підвищення

Показник	Позначення	Показники "ризикованих" регіонів				Показники "критичних" регіонів				Показники "екстремальних" регіонів			
		Кількість використань		Середні значення		Кількість використань		Середні значення		Кількість використань		Середні значення	
		8 змін.	3 змін.	8 змін.	3 змін.	8 змін.	3 змін.	8 змін.	3 змін.	8 змін.	3 змін.	8 змін.	3 змін.
Непередбачувана компонента	b	9	9	106,2948	81,7444	6	6	-285,5574	-42,3160	12	12	-7,7612	31,3953
Середньомісячна номінальна з/пл. найманих працівників	x_1	9	0	0,0705	0,0000	6	0	0,2369	-	12	0	0,3074	31,3953
Кількість наукових організацій	x_2	9	0	0,0000	0,0000	6	0	3,4648	-	12	0	0,2317	-
Вантажообіг автотранспорту	x_3	9	0	-0,0378	0,0000	6	0	-6,6465	-	12	0	-0,4223	-
Кількість об'єктів ЄДРПОУ	x_4	9	0	0,0000	0,0000	6	0	0,3918	-	12	0	-0,1060	-
Виллов риби та добування морепродуктів	x_5	3	3	0,5222	0,2685	0	0	-	-	0	0	-	-
Індекси с/г. продукції	x_6	0	0	-	-	0	0	-	-	0	1	-	0,9315
Виробництво м'яса у забійній вазі	x_7	0	0	-	-	3	2	-0,3490	-0,1021	1	1	0,0000	0,2270
Виробництво молока	x_8	2	2	0,0000	0,4500	2	2	1,7954	0,3084	2	2	0,0000	4,5244
Виробництво яєць	x_9	1	1	0,0000	-1,2100	1	1	-0,7315	-0,3240	5	5	0,0945	-0,0229
Виробництво м'яса (вкл. субпрод. I)	x_{10}	2	2	-0,0497	0,0198	2	2	1,7414	-0,2459	1	1	0,0000	1,1347

Показник	Позначення	Показники "ризикованих" регіонів				Показники "критичних" регіонів				Показники "екстремальних" регіонів			
		Кількість використань		Середні значення		Кількість використань		Середні значення		Кількість використань		Середні значення	
		8 змін.	3 змін.	8 змін.	3 змін.	8 змін.	3 змін.	8 змін.	3 змін.	8 змін.	3 змін.	8 змін.	3 змін.
Виробництво тваринного масла	X ₁₁	1	1	0,0000	1,5300	0	0	-	-	0	0	-	-
Виробництво продукції з незбираного молока	X ₁₂	3	3	-0,0277	0,0267	3	3	-0,8094	1,1816	5	5	-0,5045	-0,5400
Виробництво жирних сирів (включаючи бринзу)	X ₁₃	4	4	0,1299	0,1315	1	1	0,2839	0,0892	3	3	0,2061	0,4199
Виробництво цукру-піску	X ₁₄	2	2	0,0298	-0,0250	0	0	-	-	4	4	0,6368	0,4262
Виробництво олії	X ₁₅	0	0	-	-	1	1	1,4445	0,6301	2	2	-0,1332	-0,4758
Виробництво консервів	X ₁₆	4	4	0,0212	-0,0283	1	1	0,3474	-0,0088	3	4	1,6163	-0,0586
Введення в дію основних фондів	X ₁₇	0	0			1	1	-8,2344	0,1311	1	1	-0,9230	0,0000
Заготівля ліквідної деревини	X ₁₈	2	2	0,0000	0,0000	2	2	11,4603	0,4907	3	3	2,1597	-0,0420
Обсяг прод., роб., посл. ліс. гос-ва	X ₁₉	0	0	-	-	1	1	0,4221	2,3587	3	3	-0,6581	-0,0711
Виробництво панчішно-шкарпет-кових виробів	X ₂₀	1	1	-0,0344	0,0000	0	0	-	-	0	0	-	-
Виробництво взуття	X ₂₁	1	1	-0,0300	-0,0100	2	2	-0,3616	-0,0178	3	3	-0,0217	0,0236
Виробництво тканин	X ₂₂	3	3	-0,0519	0,4203	1	1	39,1951	0,2840	0	0	-	-
Виробництво трикотажних виробів	X ₂₃	1	1	0,0410	0,0410	0	0	-	-	0	0	-	-
Індекси промислової продукції	X ₂₄	0	0			0	0	-	-	0	0	-	-
% в опт. товарообороті держави	X ₂₅	1	1	0,0000	0,0000	0	0	-	-	3	2	0,0000	0,9814
Роздрібний товарооборот підприємств на 1 особу	X ₂₆	0	0	-	-	1	1	1,2256	0,3043	1	2	0,0000	-0,2425
Обсяг послуг, реалізованих населенню	X ₂₇	1	1	0,0000	0,0000	0	0	-	-	2	1	0,0000	-0,0105
Індекси обсягів будівельних підрядних робіт	X ₂₈	2	2	0,0699	-0,0502	0	0	-	-	1	1	-0,2352	-0,0895
Ввід в експлуатацію житлових будинків	X ₂₉	0	0	-	-	1	1	-3,7439	0,0403	1	1	6,7623	0,0000
Ввід в експлуатацію житлових будинків сільської місцевості	X ₃₀	0	0	-	-	1	1	0,3709	0,0000	1	1	0,0000	0,0000
Обсяг власних науково-технічних робіт	X ₃₁	0	0	-	-	0	0	-	-	1	1	0,0854	-0,5707
Індекси інвестицій в основний капітал	X ₃₂	1	1	0,0193	0,0193	0	0	-	-	1	1	-0,0101	-1,2515
Сума коефіцієнтів				0,6723	1,5837			41,5038	5,1199			9,0861	5,2937

Обчислені багатокомпонентні моделі не заперечують тенденцію домінування добувних галузей промисловості у менш розвинутих економічних системах: найбільша кількість рівнянь (як із 8-ма, так і з 3-ма змінними), що містить зазначені вище незалежні змінні – 11 – спостерігається в “екстремальній” групі регіонів, причому коефіцієнти пропорційності тут – найвищі за абсолютним значенням. Напрямок змін коефіцієнтів зростання галузей первинного сектора економіки не завжди співпадає із напрямком зростання залежної змінної і одночасно не залежить від кластера стабільності безпеки регіонів, а тому не дає підстав робити висновки про наявність певних тенденцій. Відносно кількісних значень розрахункових параметрів варто відзначити пріоритетність (значення показника вище 0,3) зростання виробництва молока у Запорізькій (0,9), Кіровоградській (9,893), Полтавській (0,617) та Київській (0,322) областях та скорочення у Сумській області (0,84). Випереджаюче зростання обсягів виробництва яєць спостерігається лише у Чернігівській (0,370) та Черкаській (4,406) областях, скорочення, відповідно, до від’ємних значень коефіцієнтів пропорційності наявне у Донецькій (-1,21), Івано-Франківській (-4,943), Луганській (-0,324) областях. Зростання темпів виробництва м’яса у забійній вазі найістотніше помітно лише у Сумській області (0,227) – це найвищий показник, оскільки для Київської (-0,733) та Полтавської (-0,327) областей його значення від’ємне, а для Луганської, хоч і більше 0, але зовсім незначне (0,013).

Вагомість зростання темпів вилову риби та добування морепродуктів для економічного зростання регіону помітна лише для Дніпропетровської (0,595) та меншою мірою Миколаївської областей (0,21) – обидві з найбільш “безпечної” групи, для решти областей даний показник не потрапив до жодного з обчислених рівнянь. Заготівля ліквідної деревини не відповідає динаміці зростання ВДВ “екстремальної” Чернігівської обл. (-0,316), однак деякою мірою сприяє економічному зростанню Черкаської (6,479), Чернівецької (0,190) (“екстремальний” кластер), Вінницької (0,383) та Луганської (0,598) областей (“критичний кластер”). Стабілізації критичного рівня спроможності протидії тактичним загрозам Закарпатської області сприяє зростання обсягів продукції, робіт та послуг лісового господарства (2,359), а його занепад може стати однією з причин екстремально незадовільного стану економічної безпеки Тернопільської (-0,382), Івано-Франківської (0,137) та Житомирської (0,031 – коефіцієнт, хоч і позитивний, але дуже низький) областей.

Кількісні параметри впливу розвитку вторинного сектора економіки на рівень тактичної безпеки регіонів уточнювалися шляхом аналізу семи галузей харчової промисловості та чотирьох галузей, що виробляють непродовольчі товари. Значення обчислених коефіцієнтів до змінних даної групи у переважній більшості значень від’ємні, або неістотно перевищують нульовий рівень і не дають можливості сформулювати точний висновок про однозначність впливу розвитку окремої галузі на підвищення тактичної безпеки певного кластера регіонів. Проте максимальні значення коефіцієнтів

пропорційності щодо темпів зростання галузей харчової промисловості відповідають моделям, обчисленим для “критичного” і “екстремального” кластера регіонів, дають підставу віднести до резервів підвищення тактичної безпеки та покращення добробуту нижченаведених регіонів, зокрема:

- за рахунок збільшення обсягів виробництва м'яса, включаючи субпродукти I категорії, можливо покращити фінансово-економічний стан Хмельницької області (значення обчисленого коефіцієнта пропорційності – 0,284) з “екстремальної” групи та Вінницької області (розрахунковий коефіцієнт становить 3,309) з “критичної” групи;
- виробництво тваринного масла — резерв посилення стабільності Донецької області (“ризикована” група): кожен відсоток зростання даної підгалузі майже у 1,5 рази (коефіцієнт, обчислений для пропорційної моделі – 1,53) підвищує рівень її захищеності від тактичних загроз;
- виробництво продукції з незбираного молока доцільно збільшувати для таких областей з “критичної” групи, як Закарпатська та Полтавська (як результат, посилення тактичної безпеки очікується відповідно у 0,432 та 2,866 рази). Крім того, істотним резервом зміцнення безпеки Полтавської обл. у недалекій перспективі може виявитися приріст виробництва олії (розрахункове значення коефіцієнта пропорційності – 0,63);
- можливі резерви зростання ВДВ на душу населення Сумської (0,32 від обсягу галузевого зростання) та Херсонської областей (0,939 від обсягу галузевого зростання) з “екстремальної” групи шляхом збільшення виробництва жирних сирів, включаючи бринзу;
- приріст виробництва цукру-піску може бути тактичним завданням стабілізації двох інших регіонів з “екстремальної” групи: Івано-Франківської обл. (кожен відсоток приросту реалізованої продукції відповідає 0,7 % підвищення ВДВ), і дещо більше – 0,99 % для Черкаської обл.

У той же час, “ризикованій” групі властива пріоритетність зростання обсягів виробництва непродовольчих товарів, зокрема тканин (Донецька (1,21), Вінницька (0,284)). Найбільша кількість від’ємних коефіцієнтів при незалежних змінних, що належать до вторинного сектора економіки, дає підстави для висновку про причини екстремально незадовільного стану спроможності протидіяти тактичним загрозам безпеки та соціально-економічного стану певної групи регіонів. В цілому виявлена в результаті аналізу виконаних розрахунків тенденція до уповільнення темпів зростання галузей непродовольчої сфери, порівняно із продовольчою та переробною промисловостями, у порівнянні із добувною, сільським та лісовим господарством є негативною тенденцією, яка не сприяє соціально-економічному зростанню нашої держави та підвищенню рівня життя населення.

Зростання національної економіки значною мірою пов’язане із розвитком будівельного комплексу, що пов’язаний із усіма галузями народного господарства. Кількісну оцінку значення його основної ланки – будівництва – було проведено шляхом використання в розрахункових

моделях коефіцієнта зростання індексів будівельних робіт, а для оцінки ролі зростання житлового будівництва (в тому числі і в сільській місцевості) у підвищенні соціально-економічної безпеки) до розрахунків регресійних рівнянь було включено ще дві незалежні змінні: коефіцієнт зростання кількості введених в експлуатацію будинків та коефіцієнт зростання кількості введених в експлуатацію будинків у сільській місцевості. Проведені обчислення показали, що зростання даної галузі та його вплив на динаміку збільшення валової доданої вартості відбувається дуже уповільненими темпами. Найістотніше цей зв'язок виявляється лише в м. Севастополь, де значення регресійного коефіцієнта зростання обсягів виконаних будівельних робіт є максимальним і становить лише 0,140, оскільки для м. Києва та Чернівецької області властиве скорочення темпів зростання будівельних робіт: значення розрахункових коефіцієнтів відповідно становлять $-0,240$ й $-0,089$. В Київській області вкрай повільно відбувається збільшення кількості введених в експлуатацію житлових будинків (регресійний множник 0,040).

Торгівля, що виконує розподільчу функцію у виробничому циклі, є пріоритетним напрямком розвитку “екстремальної” Сумської області: регресійний коефіцієнт зростання її частки в загальному товарообігу держави складає 1,963. Слід відмітити, що збільшення роздрібної торгівлі сприяє зростанню ВДВ лише у “критичній” Львівській області (0,304) і значно меншою мірою в “екстремальній” Тернопільській області (0,083), а значне уповільнення його темпів ($-0,568$) є однією з причин “екстремальної” ситуації з можливістю протидії тактичним загрозам у Волинській області.

Приріст обсягу науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), характеризує рівень інноваційності третинного сектора економіки, проте виконане дослідження дає підстави зробити вкрай невтішні висновки. Для жодного з регіонів темпи зростання третинного сектора економіки не тільки не є випереджальними, але, навпаки, відстають від темпів зростання інших секторів та майже не впливають на зростання безпеки територіальних мезо-економічних систем, адже вищезазначені змінні увійшли до побудованих регресійних моделей лише для двох регіонів із екстремально незадовільним рівнем безпеки, причому із від'ємним коефіцієнтом. Так, Житомирська область містить змінну зростання обсягу послуг, реалізованих населенню із від'ємним коефіцієнтом ($-0,010$) тільки у скороченому 3-компонентному рівнянні, у поширеній 8-факторній регресії при даній змінній обчислено нульовий коефіцієнт. Подібний стан визначено і для коефіцієнта зростання обсягу науково-технічних робіт, виконаних власними силами організацій (підприємств), але для Тернопільської області: від'ємний пропорційний множник ($-0,571$) у 3-факторному рівнянні і позитивний, проте недалекий від нуля (0,085) пропорційний множник у 8-факторному рівнянні. На жаль, така тенденція свідчить не на користь стабілізації економічного зростання вітчизняної економіки та підвищення соціально-економічного рівня життя населення, проте подолання структурних диспропорцій, що не сприяють пріоритетності розвитку

нематеріального виробництва сприятиме скорішій інтеграції України до розвинених держав світового постіндустріального суспільства.

За результатами розрахункового етапу варто відзначити незначний вплив на економічне зростання у середньостроковому періоді введених в дію нових основних фондів, встановлений для “критичної” Вінницької області (0,131) та інвестицій в основний капітал АР Крим (0,02) – “ризикований” кластер. Вкрай неефективно використовуються інвестиції, залучені до основного капіталу Тернопільської області (-1,252), що значно уповільнює її економічний розвиток і не сприяє нормалізації “екстремального” стану її соціально-економічної безпеки.

Висновки. Аналіз пропорційної складової безпечної розвитку регіональних економічних систем з урахуванням різних часових горизонтів довів правильність попереднього припущення відносно того, що соціально-економічна безпека та розвиток суспільства забезпечується надійністю економічної бази. Обчислення моделей пропорційної складової тактичної безпеки регіонів дозволив виявити наявність резервів підвищення благополуччя територіальних мезоекономічних систем за рахунок пріоритетного розвитку тактично важливих складових їхньої галузевої структури.

Список літератури

1. Єрмошенко М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. – К.: Київ, нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 309 с.
2. Косевцов В.О., Бінько І.Ф. Національна безпека України: проблеми та шляхи реалізації пріоритетних національних інтересів. – К.: НІСД, 1996. – 61 с.
3. Пономаренко В.С., Клебанова Т.С., Чернова Н.Л. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование: Монография. — Х.: ИД “ИНЖЭК”, 2004. – 144 с.
4. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посібник. — 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2005. – 662 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
5. Стрижак О. Розвиток нематеріального сектора економіки України: проблеми та перспективи // Економіка розвитку. – 2005. – № 1/33. – С. 46-49.
6. Экономическая безопасность: Энциклопедия / Автор идеи, руководитель проекта доктор юридических наук А.Г. Шаваев, А.Т. Багаутдинов и др. – М.: Издательский дом “Правовое просвещение”, 2001. – 511 с.: Ил.

Отримано 25.05.2006

Шніпко, О.С. Тактична безпека регіонів: концентрація діагностики прихованих резервів / О.С. Шніпко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. - Суми: УАБС НБУ, 2006. - Т. 16. - С. 69-79.